

Her kağıdın iki yüzü vardır

Tarih: 16 Nisan 2021

Anlatı-hatıra: Mustafa Genç / Köln Başkonsolosluğu Eğitim Ataşesi

Yer: Star Gazetesi

<https://m.star.com.tr/acik-gorus/her-kagidin-iki-yuzu-vardir-haber-1623708/>

Mehmet Genç hocayı 1988 yılında üçüncü sınıf dersleri olan Metodoloji ve Osmanlı İktisat Tarihi derslerinde tanıdım. Derslerde devam kontrolü için genellikle arka yüzü kullanılmış olan bir kağıt kullanırdı. Bize bir kağıdın iki yüzü olduğunu ve israfın uygun olmadığını öğretti. Anlaşılması zor hususları bir hikaye ile anlatırdı. Marjinal fayda kavramını açıklamak üzere anlattığı fıkra benim favorim oldu: Çölde susuzluktan yanmış, ancak bol miktarda altını olan bir adamın, oradan geçen ve suyu bol, altını olmayan adamla giriştiği pazarlıkta ilk bardağa on altın, ikincisine beş, üçüncüsüne ancak bir altın vermesi, marjinal faydanın şartlara göre nasıl belirlendiğini anlatıyordu.

Değerli hocam Mehmet Genç ile olan hatıratımı bir öğrencisi olarak kaleme almayı kendime bir borç bildim. Vefatını Bamberg'den hemşerim Abdulhamit Kırmızı haber verdi. Kendisine nasılsınız diye sorulduğunda 'hamdederiz' derdi, Allah'tan ona rahmet ve merhamet diliyorum.

Ulaşabildiğim kadarıyla daha çok gazetelerde onunla ilgili hatıralar hakkında dost ve meslektaşlarından Şükrü Hanioğlu, Ayhan Aktar, Taha Akyol, Yasin Aktay, Abdulhamit Kırmızı yazdılar. Köln'de bulunan Camia TV'de tarihçi Selçuk Çiçek, Mehmet hocamın anısına bir program düzenledi. Bense ancak yazmanın üzerimde giderek artan yükünü satırlara yüklemek üzere bu sorumluluğumu yerine getirmeyi ve Tarih dergisinde bazı hatıralarımı yayınlamayı münasip görüyorum.

Marmara Üniversitesi'nin İstanbul'da "dağınık" fakültelerinden Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü kazandığımda yıl 1986 ve yaşıım on sekiz idi. O yıl ikinci kez başvurduğum üniversite giriş sınavına, fakültenin bulunduğu Fındıkzade'deki Molla Gürani Caddesinde girmiş, 24 tercihten ancak 16.'sını tutturabilmişim. Sonraki yıl ulaşılması daha zor olan Marmara İlahiyat Fakültesi'ni kazandığım halde, bölüm değiştirmeden yola devam etmişim.

İstekliler ile samimi dersler

Öğrenciler derse giren her hocayı kendi ölçütlerine göre değerlendirir ve sınıflandırır. Fotokopi makinalarına inat, nüshası sadece kendilerinde bulunan notları derste bize yazdırarak işleyen hocalara içim ısınmamıştı bir türlü. Bu iş değildi bana göre. Notları en iyi tutan (daha çok kız) öğrencilerin bazıları bunları çoğaltmaya izin verirler, biz de onları okuyarak sınavlardaki ezber kabiliyetimizi ortaya dökerdik. Notları en temiz tutan öğrencinin ikinci sınıfta o yıl başlayan başörtüsü yasağı nedeniyle eğitimini yarıda bırakması beni etkilemişti. O dönemde Türkiye'de üniversitelileşme oranı (2020'lerdeki yüzde doksanların aksine) yüzde on civarındaydı.

Mehmet Genç hocayı 1988 yılında üçüncü sınıf dersleri olan Metodoloji ve Osmanlı İktisat Tarihi derslerinde tanımışım. Derslerde devam kontrolü için genellikle arka yüzü kullanılmış olan bir kağıt olurdu. Bize bir kağıdın iki yüzü olduğunu ve israfın uygun olmadığını öğretti. Hocamın imza almakla birlikte devamlılığı dikkate almayacağını belirtmesi üzerine, müdavimler sadece ilgi duyan öğrencilerden ibaret kalmıştı. Sınıfın üçte biriyle samimiyetle ders yapmak daha güzeldi. Sadece sınav haftası öncesi, sınavda ve notların okunacağı hafta sınıfta bir hareketlilik olurdu.

Derste ağır, anlaşılması zor hususları bir hikaye/fıkra ile anlatır, bir kağıdın katlandığında ortaya çıkacak kalınlığı sorar, bizi düşünmeye zorlayarak zihnimize egzersiz yaptırırdı. Bir defasında marjinal fayda kavramını açıklamak üzere anlattığı fıkra benim favorim oldu: Çölde susuzluktan yanmış, ancak bol miktarda altını olan bir adamın, oradan geçen ve suyu bol, altını olamayan adamla giriştiği pazarlıkta ilk bardağa on altın, ikincisine beş, üçüncüsüne ancak bir altın vermesi, marjinal faydanın şartlara göre nasıl belirlendiğini anlatıyordu.

Mevzuat bekçiliği

Osmanlı Devleti'nin klasik dönem mali politikasını anlattığı, anlaması zor dersi dikkatle dinlemiş ve anladığımı sınavda aktarmışım. Sınav kağıtlarını okurken sıra bana gelince, "Kim bu?" diye sordu. Yarı çekingen bir tavırla el kaldırınca, "Aferin, anlattıklarımı kavramışsın" demesi, beni aldığım 90 puandan daha fazla etkilemişti. Derslerindeki sürükleyicilikten olsa gerek seçmeli olarak sunduğu Osmanlı Balkanlarında Harmanlı Panayırı hakkında Osmanlıca birkaç fotokopinin transkript ve yorumunu yapmayı üstlenmiş, ancak başaramamışım.

Mezuniyeti müteakip tarih öğrenimine (kısa süren Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki görevimi bırakarak) Almanya'da Bielefeld ve Bochum üniversitelerinde devam ederken hocamın dersleri bana eşlik etmeye devam etti.

Bilimsel olarak tarih eğitimine Almanya'da devam etme konusunu son sınıfta Çanakkale ziyareti esnasında açtığımda beni "Sen Almanya'da doktora yap gel, seni havada kaparlar" sözleriyle motive eden, Osmanlı Tarihi derslerinde "cevval" olarak adlandırdığımız Cevdet Küçük hocayı da anmak isterim. 2003'te Türkiye'ye akademiye dönerken havada kapmak bir tarafa, bir kısmı yurtdışı doktoralı kendi meslektaşlarım tarafından yıllarca "mevzuat bekçiliği" ile karşı karşıya bırakıldığımı teessüfle değinerek, bu konunun ayrı bir cilt mevzusu olduğunu belirtmek isterim. Lisans ve sonrası dönemde hocalarımdan Ali Karaca ve Necdet Öztürk'ten de gördüğüm pozitif desteğe minnettarım.

İhtiyaç ekonomisi

Öğrencilerinden Tarih Öğretmeni olarak görev yapan meslektaşlarım Orhan Toğrulca'nın 'Hocamızın aklımda kalan tespiti Osmanlı ekonomisinin bir "ihtiyaç ekonomisi" olduğu bilgisidir. Ve derslerinde "çocuklar bu bilgileri ilk defa sizinle paylaşıyorum" dediğini hatırlıyorum' hatırası ile diğer sınıf arkadaşımız Mehmet Toksoy'un "Ah şu yemek yemek olmasa demiş, niye diye sordüğümüzda bize; o vakitler kitap okuyamadığını anlatmıştı. Ayrıca günde dört saat uyuduğunu söylemişti" notunu burada aktarmakta yarar görüyorum.

İstanbul'a izne geldiğim bir sırada telefonla arayıp hal hatır sormama Mehmet Hocam çok sevinmiş, derslerinde öğrendiğim "gelirleri mümkün mertebe artırmak ve gerektiğinde giderleri mümkün mertebe kısmak" olarak anladığım Osmanlı iktisat modelinin fiskalizm prensibini hayatımda uyguladığım için hiç parasız kalmadığımı söyleyince sevinmiş, "O senin zekandandır" şeklinde latife etmişti.

Doktora öğrenimim esnasında arşiv çıkışı Sultanahmet'te çay sohbetini de anıyorum. "Şimdi sen orada mayalanmışsındır..." demişti. Bundan başka yine Kitabevi'nde Mehmet Bey'in çay sohbetine katıldığımı hatırlıyorum. Seven ve sayanları hemen onun etrafında yer edinir, pür dikkat dinler ve o hal ile hallenirlerdi.

Hocamın beni etkileyen davranışlarında bir diğeri de ilk baskısı 2000 yılında Ötüken tarafından yayınlandığında, kıymetli eseri "Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi" kitabını bizzat Aksaray postanesinden iki nüsha olarak Almanya'ya postalamasıdır. "Vefakar öğrencime" imzası beni hem mahcup, hem de onore etti. Kitabın hemen okumaya koyulduğum "Hac yolunda bir karınca" başlıklı giriş yazısı beni etkilemişti. Diğer nüshayı ricası üzerine doktora danışmanım Fikret Adanır'a takdim ettiğimde o da çok memnun olmuştu.

Hocalığı devam edecek

Değişik mecralarda Mehmet Genç hakkında çıkan mülakat, haber, yayın ve sair yazı ve görseli zevkle takip ettim. Bir söyleşisinde hakikatin peşinde olmanın önemine işaret etmiş, hakikate binbir zahmet ettikten sonra bile bu arayışın kıymetine işaret etmiş, bu yolda olanların destek ve değeri hak ettiklerini belirtmiştir. Hocamın mekanı, açık olduğu saatlerde Arşiv idi. Ne ile meşgul olduğu sorulduğunda, kendine özgü üslupla "Devlet-i Aliyye" ile derdi.

Doktora Tezimin Almanca orijinalinde ve Jöntürk Modernizmi ve 'Alman Ruhu': 1908-1918 Türk-Alman İlişkileri ve Eğitim (2003) başlıklı kitabımda hocamın katkılarını önsözde belirttiğim için mutluyum. Aynı yıl mayıs dönemi doçentlik müracaatı yaptığımı öğrenmiş, "olacak inşallah" demişti. Onun himmetini en iyi iletişim yöntemi olan sessiz, sedasız ancak hissiyat yoluyla haberleşme yöntemi ile görmüştüm. Mehmet Genç hocamı son kez 21.11.2012 tarihinde, İstanbul Şehir Üniversitesi'nin Altunizade kampüsünde Abdulhamit Kırmızı'yı ziyaret ettiğim gün, Metin Kunt hocanın "Müteferrika Matbaası neden battı?" konulu konferansı akabinde gördüm. Öğrenci ve ortak arkadaşlarımız aracılığı ile selamlaştığımızı da hatırlıyorum. Aramızdan ayrılrsa da kuşkusuz devam edecek hocalığı, sadaka-i cariyeye olur inşallah. Onun yazdıkları ve yaşayışı ile ilim ve hal ehli olduğuna şahitlik ederiz.